

St.St. Blicher

1829

Hosekræmmeren

hosekræmmer: omvandrende sælger af uldsokker og andre uldvarer, som blev fremstillet af hedebonderne

stundom: en gang imellem

vankede: færdedes

Tamerlan: 'rytterhøvding', efter den tyrkisk-mongolske hersker Timur Lenk (1336-1405), som erobrede og hærgede i Asien og Sydøsteuropa

lysterer: opholder sig (af lyst)

kiming: horisont

våning: bolig

møje: besvær

kummer: fattigdom

trættes: skændes

kives: slås

→

„Den største sorg i verden her er dog at miste den, man har kær.“

STUNDOM, når jeg har vandret ret ud i den store alhede, hvor jeg kun har haft den brune lyng omkring og den blå himmel over mig; når jeg vankede fjernt fra menneskene og mindesmærkerne om deres puslen hernede, der i grunden kun er muldvarpeskud, som tiden eller en og anden urolig Tamerlan engang jævner med jorden; når jeg svævede hjerteløst, frihedsstolt som beduinen, hvem intet hus, ingen snævert begrænset mark fængsler til pletten, men som ejer, besidder *alt hvad han ser*, som – ikke bor – men lysterer *hvor han vil*; når da mit vidt omsvævende blik i kimmingen skimtede et hus, og således ubehageligen standsedes i sin lette flugt: stundom opstod da, Gud forlade mig denne flyvetanke; thi andet var det dog ikke – det ønske, gid denne menneskevåning var borte! Der bor også møje og kummer; der trættes, der kives også om mit og dit! – Ak! Den lykkelige ørken er både min og din, er alles, er ingens. – En forstmand skal have foreslået at forstyrre hele kolonianlægget, plante skov på beboernes marker og i deres sløjfede byer; mig har stundom den langt umenneskeligere

tanke påtrængt sig: hvad om her endnu havde været lynggroet hede, den samme, som for årtusinder siden, uforstyrret, uomrodet af menneskehænder! Men, som sagt, jeg mente det ikke alvorligt. Thi når jeg udmattet, ·mødig, ·smægtende af hede og
 5 tørst med smertelig længsel tænkte på araberens telt og kaffeke-
 del: da takkede jeg Gud, at et lyngtækt hus – om end milelangt borte – ·forjættede mig skygge og ·vederkvægelse.

Og befandt jeg mig således for en del år siden en stille, varm septemberdag langt ude i denne samme hede, som jeg i arabisk
 10 forstand kalder min. Ingen vind bevægede den rødmende lyng; luften var lummer og døsig. De fjerne bakker, som begrænsede synskredsen syntes at svømme, lig skyer, omkring den uhyre slette; og antog mange vidunderlige skikkelser af huse, tårne, slotte, mennesker og dyr; men alle af dunkle uformede omrids,
 15 ·ustadige vekslende som drømmebilleder: snart forvandlede en hytte til en kirke, denne igen til en pyramide; hist hævede sig et spir, her sank et andet; et menneske blev til en hest, og denne igen til en elefant; her gyngede en båd, og der et skib med udspændte sejl. – Længe forlystede sig mit øje ved be-
 20 skuelsen af disse fantastiske figurer – et ·panorama, som kun sømanden og ørkenens ·indvåner har lejlighed at nyde – da jeg omsider træet og tørstig begyndte at lede om et rigtigt hus blandt de mange falske; jeg ønskede ret inderligt at bortbytte alle mine prægtige feslotte for en eneste menneskelig hytte.
 25 Det lykkedes: jeg opdagede snart en virkelig gård uden spir og tårne, hvis omrids blev tydeligere og skarpere, jo nærmere jeg kom den, og som, flankeret af tørvestakke, så langt større ud, end den virkelig var.

Dens beboere var mig ubekendte. Deres klædedragt var
 30 fattig, deres ·husgeråd tarveligt; men jeg vidste, at hedeboeren tit gemmer ædelt metal, i et umalet skrin eller i et usselt hængeskab og en tyk tegnebog inden for en lappet ·kofte; da derfor mit blik ved indtrædelsen faldt på en ·alkove fuldstoppet med strømper, formodede jeg ganske rigtigt, at jeg befandt mig hos
 35 en velhavende hosekræmmer. (I parentes være det sagt, at jeg ingen fattige kender.)

forstmand: en mand, der er uddannet i skovdrift

kolonianlægget: Frederik 5. indkaldte bønder fra Tyskland. De skulle opdyrke heden i nærheden af Grønhøj, og de boede i en stor koloni

mødig: træt

smægtende: lidende, sulten og tørstig

forjætte: love

vederkvægelse: forfriskning

ustadig: som hele tiden forandrer sig meget

panorama: vid udsigt over et område

indvåner: beboer

husgeråd: inventar, i dag mest brugt om redskaber til madlavning

kofte: en frakke eller lang trøje af groft hjemmevævet stof. Især brugt af bønder i begyndelsen af 1800-tallet

alkove: et aflukke med forhæng (i stuen) til et sengested

skiven: bordet

skotsk lord: skotsk
(og engelsk) gods-
ejer

nødte: opfordre
gentagne gange
gæsten til at for-
syne sig af mad og
drikke

bondemål: den dia-
lekt, bønderne på
den jyske hede talte

travestering: for-
klædning

Chasseur: hundens
navn, betyder jæger

adroit: fransk ord.
Betyder egentlig
'dygtig', jf. ordet
'idræt'. Her bety-
der det, at hunden
springer op ad
pigen

triviel: almindelig

koketteri: det at op-
træde indladende,
og lægge vægt på at
virke tiltrækkende

En halvgammel, gråhærdet, men endnu kraftig mand rejste sig fra ·skiven, og bød mig hånden med de ord: „Velkommen! – Med forlov at spørge, hvor er den gode ven fra?“ – Man opholder sig ikke over så ufint og ligefremt et spørgsmål! He-
5 debonden er lige så gæstfri, men lidt mere nysgerrig, end de ·skotske lorder; og i grunden kan man ikke fortænke ham i, at han gerne vil vide, hvem han beværter. Da jeg havde fortalt ham, hvo og hvorfra jeg var, kaldte han på sin kone, der straks satte frem, hvad huset formåede, og ·nødte mig med godhjer-
10 tig venlighed til at spise og drikke; skønt min hunger og tørst gjorde al nøden overflødig.

Jeg var midt i måltidet og midt i en politisk samtale med min vært, da en ung og overmåde dejlig bondepige trådte ind, hvem jeg ufejlbarligen ville have erklæret for en, fra
15 grusomme forældre og et modbydeligt ægteskab bortflygtet, forklædt frøken; hvis ikke hendes rødladne hænder og uforfalskede ·bondemål havde overbevist mig om, at ingen ·tra-
vestering fandt sted. Hun nikkede venligt, kastede et flygtigt blik hen under bordet, gik ud, og kom snart igen med et fad
20 mælk og brød, hvilket hun satte på gulvet med de ord: „Deres hund kan måske også trænge til noget.“ Jeg takkede for hendes opmærksomhed; men denne var ganske henvendt til den store hund, hvis grådighed snart gjorde tomt fad, og som nu på sin vis takkede giverinden ved at stryge sig ind til hende;
25 og da hun lidt ængstelig løftede armen i vejret, misforstod ·Chasseur denne bevægelse, gjorde ·adroit, og trængte den skrigende pige baglæns hen mod alkoven – jeg kaldte hunden af, og udtydede hende hans gode mening. – Ikke skulle jeg have hendraget læserens opmærksomhed til et så ·trivielt
30 optrin, undtagen for at anbringe den bemærkning: at alt klæder de smukke godt; thi virkelig fremviste denne bondepige, i alt hvad hun sagde og foretog sig, en vis naturlig ynde, som ingenlunde kunne skrives på ·koketteriets regning, undtagen man således vil benævne et medfødt, uvitterligt instinkt.

35 Da hun havde forladt stuen, spurgte jeg forældrene, om det var deres datter. De bejaede det, med tillæg, at hun var ene-

ste barn. „Hende beholder I vist ikke længe,“ sagde jeg. „Gud bevare os! Hvorledes mener De det?“ spurgte faderen; men et selvbehageligt smil viste, at han nok forstod min mening. „Jeg tænker,“ svarede jeg: „at hun næppe vil mangle bejlere.“

5 „Hm!“ brummede han: „Bejlere kan vi få nok af; men om de ·duer noget, det var det, vi skulle snakke om. At fri med et lommeur og en sølvbeslagen pibe, kan ikke gøre sagen klar; der vil mere til at køre, end at sige hyp! – Sāmænd!“ vedblev han, støttende begge næver på bordet, og bukkende sig, for

10 at kigge ud af det lave vindue: „kommer ikke der en af dem – en fåredreng, der nys er klavret op af lyngtoppene – hæ! En af de kumpaner, der render omkring med et par ·dos hoser i en tværsæk – dum hund! Frier til vor datter med to ·stude og ·halvtredje ko – jo ·lur ham! – Stodder!“ Al denne udgyldelse

15 var ikke henvendt til mig, men til den kommende, på hvem han fæstede sit formørkede blik, idet denne ad en lyngvej vandrede ind mod gården. Han var endnu så langt borte, at jeg fik tid til at udspørge min vært om det unge menneske, og erfare: at han var en søn af nærmeste nabo – som ·notabene dog boede over

20 en halv mil derfra – at faderen kun ejede et lidet ·boel, hvorpå han endda skyldte hosekræmmeren to hundrede daler; at sønnen havde nogle år gået omkring med uldne varer, og endelig havde vovet at bejle til den dejlige *Cecil*; men fået et rent afslag. – Medens jeg anhørte denne beretning, var hun selv kommet

25 ind; og hendes bekymrede blik, der vekselvis delte sig imellem faderen og vandreren derude, lod mig gætte, at hun ikke delte den gamles anskuelse af sagen. – Så snart den unge kræmmer trådte ind af den ene dør, gik hun ud af den anden; dog ikke uden et hurtigt, men ømt og smerteligt øjekast.

30 Min vært vendte sig om mod den indtrædende, greb med begge hænder om bordbladet, som om han fandt et støttepunkt ·fornødent, og besvarede det unge menneskes „Guds fred! Og goddag!“ med et tørt „Velkommen!“ – ·Hin blev først stående en stund, lod sine øjne løbe omkring i værelset, udtrak derpå af

35 inderlommen en tobakspibe, af baglommen en pung, bankede piben ud på kakkelovnen ved sin side, og stoppede på ny. Alt

duer noget: duer til noget

dos: dyngge

stud: kastreret ty-rekalv

halvtredje: 2½

lur: gennemsku

notabene: vel at mærke

boel: jordejendom

fornøden: nød-vendig

hin: denne

afmålt: her: omhyggeligt, roligt tempo

driver: får til at vokse

ragekniv: barberkniv

blåblommet: mørkviolet

kimbriske: 1. germansk folkeslag bosat på den jyske halvø. Kimbrerne foretog et togt til Gallien, hvor de blev tilintetgjort. 2. kimbrer er et andet ord for jyde

nationalkarakter: dengang var det almindeligt at mene, at et folkeslag havde nogle fælles karaktertræk

i mag: roligt

lue: flamme

sønden: Sønderjylland

dette skete langsomt, og ligesom i en afmålt takt, og min vært forblev stedse ubevægelig i sin antagne stilling.

Den fremmede var en meget smuk karl, en ægte søn af vor nordiske natur, der driver langsomt, men kraftigt og varigt: lyshåret, blåøjet, rødkindet, hvis fintdunede hage ragekniven endnu ikke havde berørt, skønt han vist allerede var sine fulde tyve år. Han var på kræmmervis klædt fornemmere end en almindelig bonde, end selv den rige hosekræmmer, i frakke og vide benklæder, rødtribet vest og blåtblommet bomuldshalsklæde – han var ingen uværdig tilbeder af den skønne *Cecilia*. Mig behagede han ydermere ved et blidt og åbent ansigt, der vidnede om tålmodig udholdenhed – et hovedtræk i den kimbriske nationalkarakter.

Det varede en god stund, inden nogen af dem ville bryde tavsheden. Endelig oplod dog værten først sin mund, spørgende langsomt, koldt og ligegyldigt: „Hvor gælder rejsen i dag, *Esben*?“ Den tiltalte svarede, medens han i mag slog ild til sin pibe, og tændte med lange drag: „Ikke længere i dag, men i morgen vil jeg af sted til Holsten.“ Herpå blev atter en pause, under hvilken *Esben* tog stolene i øjesyn, og valgte én, på hvilken han satte sig. Imidlertid kom moder og datter ind; den unge kræmmer nikkede ad dem med en så fuldkommen rolig og uforandret mine, at jeg skulle have troet, den skønne *Cecilia* var ham aldeles ligegyldig, hvis jeg ikke havde vidst, at kærligheden i et sådant bryst kan være stærk, hvor stille den end lader; at den ikke er en lue, som blusser og gnistrer; men en glød, der varmer jævnt og længe. *Cecilia* satte sig med et suk ved den nederste bordende, og begyndte ivrigt at strikke; hendes moder nedlod sig med et sagte: „Velkommen *Esben*!“ ved spinderokken.

„Det skal vel være på handelens vegne?“ tog værten nu ordet. „Som det vil byde sig;“ svarede hans gæst: „En får at prøve, hvad der kan være at tjene i sønden. Min begæring er ellers, at I ikke ville jage for stærkt med at gifte *Cecil* hen, inden jeg kommer tilbage, og vi får at se, hvordan min lykke skal blive.“ *Cecil* rødmede; men vedblev at stirre på sit arbejde. Moderen

standsede rokkehjulet med den ene hånd, lagde den anden i skødet, og så stift hen på den talende, men faderen sagde, idet han vendte sig om til mig: „Mens græsset gror, dør horsemor! Hvor kan du forlange, at Cecil skal ·bie efter dig? Du kan blive
 5 længe borte – kan hænde sig, du kommer aldrig mere.“ „Så er det Eders skyld, Michel Krænsen!“ faldt Esben ind: „Men det siger jeg Eder: dersom I tvinger Cecil til nogen anden, gør I stor synd både mod hende og mig.“ Dermed rejste han sig, rakte begge de gamle hånden, og sagde dem et ·but farvel. Til
 10 sin kæreste sagde han, men i en lidt svagere og blødere tone: „Farvel Cecil! Og tak for alt godt! Tænk på mig til det bedste, om du ellers må – Gud være med dig! – og med eder alle sammen! Farvel!“ – Han vendte sig mod døren, gemte pibe, pung og fyrtøj, hver del i sin behørig lomme, tog kæppen, og vandrede
 15 bort, uden endog en eneste gang at se sig tilbage. – Den gamle mand smilte, som før; hans kone udstødte et „Å ja!“ og satte rokken atter i gang; men tåre trillede på tåre ned over Cecilias kinder.

Jeg havde her den mest indbydende anledning til at udvikle
 20 de grundsætninger, der bør lede forældre med hensyn til deres børns giftermål. Jeg kunne have erindret dem om, at rigdom ikke er nok til ægteskabelig lyksalighed, at hjertet også må have sin stemme: at klogskab overalt tilråder, at se mere på
 ·retskaffenhed, flid og dygtighed, end på penge; jeg kunne have
 25 ·foreholdt faderen (thi moderen lod til i det mindste at være neutral) hans hårdhed mod den eneste datter. Men jeg kendte almuen for godt til at spille unyttige ord på denne materie; jeg vidste, at formue går for alt i denne ·stand – og – mon det er stort anderledes hos de andre stænder? Jeg kendte ydermere
 30 bondens fasthed, der går lige til ·hårnakenhed, i denne punkt, og at han i ·kontroverser af denne art med sine overmænd ofte ·firer af, og lader som han gik over til deres mening; så man fristes til at tro ham overbevist og overvunden, når han just er urokkeligt bestemt på at følge sit eget hoved. – Tilmed er der
 35 endnu én betragtning, som byder mig, ikke ubuden at stikke min finger imellem kniv og væg, mellem dør og karm, mellem

mens græsset gror, dør horsemor: tale-måde, der betyder, at man kan miste det vigtigste, hvis man lader tiden gå

bie: vente

but: mut, uvenlig

retskaffenhed: ærlighed og pålidelighed

foreholdt: søge at få nogen til at forstå det forkerte i det, de har gjort

stand: social (rang)klasse

hårnakenhed: stædighed

kontrovers: uenighed, konflikt

firer af: giver efter

Epikтет: græsk-romersk filosof (ca. 55-138). Hans filosofi går ud på, at det kun afhænger af ens fri vilje, om man bliver lykkelig. Man må løsrive sig fra de ydre forhold, og finde lykke i sig selv

surrogat: erstatning

sublunarisk: jordisk

armod: fattigdom

Amor: græsk kærlighedsgud

Hymen: græsk gud for ægteskabet jf. udtrykket „hymens lænker“ om ægteskabet

Pluto: græsk gud for rigdom

spekulation: fortælleren overvejer her den mulighed, at Esben ikke elsker Cecil, men hendes fars penge

polisk: underfundig

hammer og ambolt, denne nemlig: mon ikke rigdom alligevel er det reelleste af alle jordiske goder? dem NB. som efter ·Epiktets inddeling „er ikke i vor magt.“ Er penge ikke tilstrækkelige ·surrogater for alle ·sublunariske herligheder? Uforkastelige re-
 5 præsentativer for mad og drikke, klæder og husly, for agtelse og venskab, ja for selv en vis grad af kærlighed? Er formue endelig ikke det, som forskaffer de fleste nydelser, den største uafhængighed? Som erstatter de allerfleste mangler? Er ·armoden ikke den klippe, hvorpå både venskab og selve kærlighed ofte monne
 10 strande? – „Når krybben er tom, bides hestene“ siger bonden; og hvad siger de andre, når elskovsrusen er bortdunstet og hvedebrødsdagene forbi? Vist nok var det ønskeligt, at ·Amor og ·Hymen stedse kunne følges ad; men de ville dog helst have ·Pluto i ledtog med sig.

15 Efter sådan anskuelse af *verden*, som den er – mere fornuftig måske, end nogle venter og andre ønsker hos en romanforfatter – vil man finde det konsekvent, at jeg ikke indblandede mig i *Esbens* og *Cecilias* roman, så meget mindre, som samme fra den førstes side turde have været en ret fornuftig ·spekulation, beregnet mindre på datterens skønhed og hjerte, end på faderens fuldproppede alkove og tunge hængeskab. Og skønt jeg vel vidste, at ren kærlighed ikke er en ren poetisk opfindelse, erkendte jeg dog allerede dengang, at den fandtes oftere i bøger, end uden for dem. – Da altså den skønne *Cecilie* var gået
 25 ud – formodentlig for uset at give følelserne afløb i en rigere tårestrøm – henkastede jeg alene den ytring: at det var skade, den unge knøs ikke sad varmere, eftersom det dog lod til, at han var et skikkeligt menneske, og havde godhed for pigen. „Dersom“ lagde jeg til, „han engang kunne komme hjem igen
 30 med en snes gode sedler –“ „ – og de så var hans egne“ lagde gamle *Michel* ·polisk til; „ja det var en anden sag.“

Jeg gik atter ud i min mennesketomme og sorgløse hede. Langt borte til siden så jeg endnu *Esben* og røghvirvlerne af hans pibe: således – tænkte jeg – uddamper hans sorg og hans
 35 kærlighed; men den stakkels *Cecilia*? Jeg kastede endnu et blik tilbage på den rige hosekræmmers gård og sagde ved mig selv,

havde denne ikke lagt der, randt så mange færre tårer i verden.

Der gik seks år hen, inden jeg igen kom på denne kant af heden; 5
der var et ligedant stille, varmt septembervejr som forrige gang. Tørsten drev mig til hus, og det traf sig så, at hosekræmmerens netop var det nærmeste. Ved at genkende den gode *Michel Kræsens* ensomme våning, kom jeg først i tanke om den smukke *Cecilia* og hendes kæreste; og nysgerrighed efter at vide, hvad 10
udfald denne hedeidyl havde fået, drev lige så stærkt som tørsten. Under slige omstændigheder er jeg meget tilbøjelig til at
·anticipere den virkelige historie; jeg gør mine ·gisninger, jeg forestiller mig hvorledes det kunne og burde være, og prøver hvorvidt mit bestik vil stemme overens med skæbnens styrelse. 15
Ak! Som oftest er mine gætningers afdrift fra begivenhedernes rette kurs såre stor! Således også her: Jeg tænkte mig *Espen* og *Cecilia* som mand og kone; hun med en ·glut ved brystet, bedstefaderen med en eller to større på sit knæ, den unge kræmmer selv som en driftig og lykkelig bestyrer af den nu udvidede 20
strømpehandel – men, det kom ganske anderledes.

Idet jeg trådte ind i forstuen, hørte jeg en blød kvindelig stemme synge, hvad jeg i førstningen antog for en inddyssende vuggesang; dog var tonen så ·tungsindig, at min høje forventning allerede fik et betydeligt nedfald. Jeg blev stående og lyttede; 25
visens indhold var håbløs elskovs klage. Udtrykket var simpelt, men sandt og rørende; men min hukommelse beholdt kun det ved slutningen af hvert vers genkommende omkvæd:

„Den største sorg i verden her,
30 er dog at miste den, man har kær.“

Med mørke anelser åbnede jeg stuedøren.

Et middelaldrende stort og ·ført bondekvindefolk, som sad og ·kartede, faldt mig først i øjnene; men det var ikke hende, 35
der sang. Den syngende vendte ryggen til, hun sad og rokkede hurtigt frem og tilbage, og bevægede hænderne, som om hun

anticipere: foregribe
gisning: begrundet
gætteri

glut: lille barn

tungsindig: nedtrykt, modløs, deprimeret

før: stor og lidt tyk skikkelse

kartede: rensede uld mellem to søm-
beslåede træplader, så det blev klar til at blive spundet på rokken

åsyn: ansigt

Macbeths dolk: i Shakespeares skuespil *Macbeth* planlægger Macbeth og hans ambitiøse kone at dræbe kongen og andre i slægten for at kunne overtage tronen i et skotsk kongerige. Macbeth nages af dårlig samvittighed og ser på et tidspunkt en dolk for sig, som et syn

med forlov: tillad mig at (spørge)

oppebie: vente på

spandt. Den første rejste sig, og bød mig velkommen; men jeg gik frem for at se den anden i ansigtet. – Det var *Cecilia*, bleg, dog smuk endnu; indtil hun hævede sit blik til mig: ak! da lyste vanviddet ud af de matglimtende øjne, af hele ·åsynets vammel-
 5 søde smil. Også bemærkede jeg, at hun ingen rok havde for sig; men at den, hun indbildte sig at træde, måtte være af samme stof som ·Macbeths dolk. – Hun standsede både med sangen og med sit luftige spind, og spurgte mig ivrigt: „Er I fra Holsten? Så I *Esben*? Kommer han snart?“ Jeg fornemmede hvorledes jeg var
 10 faren; og svarde lige så hurtigt: „Jo, nu bier han ikke ret længe, jeg skal hilse dig fra ham.“ „Så må jeg ud at møde ham!“ råbte hun glad, sprang op fra sin lille halmstol, og hoppede hen mod døren. „Tøv lidt, *Cecil!*“ sagde den anden, og lagde karterne til side, „og lad mig komme med!“ Dertil blinkede hun til mig, og
 15 virrede med hovedet – hendes minespil var overflødigt. „Mor!“ råbte hun højt mod køkkendøren, „der er en herinde. Kom ind! For nu går vi.“ Hun sprang efter den vanvittige, som allerede var ude i gården.

Den gamle kom ind; jeg genkendte hende ikke; men for-
 20 modede dog rigtignok, at hun måtte være den ulykkelige piges moder. Sorg og alderdom havde vel også taget stærkt på hende. Ej heller hun erindrede mig fra forrige gang; men efter et „Velkommen! Sid ned!“ gjorde hun det sædvanlige spørgsmål: „Med forlov, hvor er den gode mand fra?“ Jeg sagde dette, og
 25 mindede hende tillige om, at jeg havde været der for nogle år siden. „Herre Gud!“ råbte hun, og slog hænderne sammen, „er det Dem! Vær så god og sæt Dem op for bordenden, mens jeg skærer et stykke smørrebrød – måske De også er tørstig?“ Uden at ·oppebie mit svar skyndte hun sig ind i et lidet sideværelse,
 30 og kom snart efter tilbage både med spise og drikke.

Vel var jeg begærlig efter at erfare det nærmere angående den stakkels *Cecilia*; men en forudfølelse af noget særdeles sørgeligt dæmpede min nysgerrighed, og afholdt mig fra ligefrem at spørge om det, jeg både ønskede og frygtede at høre. „Er man-
 35 den ikke hjemme?“ var min første tiltale. „Min mand?“ sagde hun, „ham har Vorherre taget for længe siden; ja såmænd!

Det bliver nu tre år til Mikkelsdag, at jeg har siddet enke – et stykke endnu! Vær så god! Og forsmå det ikke! Det er rigtignok kun bondekost!“ „Mange tak!“ svarede jeg, „jeg er mere tørstig end sulten – så Eders mand er Eder nu falden fra – det var et stort tab, en stor sorg for Eder –“ „Ak ja!“ sukkede hun med tårefyldte øjne; „men det var ikke den eneste – Herre Gud! Så De ikke vor datter?“ „Jo!“ svarede jeg, „hun forekom mig lidt aparte –“ „– Hun er rent afsindig“ sagde hun, bristende i gråd, „vi må holde et menneske bare for at passe på hende, og hun kan heller ikke tage sig stort andet for; hun skulle rigtig nok fare med at spinde og binde lidt, men det har intet skrid, for hun må løbe med hende vel de seksten gange om dagen, når hun kommer i tanker om *Esben* –“ „– hvor er *Esben*?“ afbrød jeg: „I Guds rige“ svarede hun, „så De har ikke spurgt det? Ja Gud nåde os! Han fik en ynkelig død; sådan en elendighed har der aldrig nogen hørt – De må ikke være storagtig, spis og drik, mens De lyster! – ja såmænd! Jeg har gået noget igennem, siden De var her sidst. Tiderne er også besværlige, med hoserne er det forbi, og vi skal holde fremmede til at se efter alting.“ Da jeg mærkede, at hendes sorg over det forbigangne, blandet med omsorg for det nærværende, ikke var større, end at hun jo vel ville udholde at fortælle mig hendes genvordigheder, bad jeg hende herom. Hun føjede mig villig i min begæring, og gav mig en beretning, som jeg – med udeladelse af uvedkommende indblandinger – vil levere så godt jeg formår i fortællerindens egen simple og enfoldige stil.

„Vi og *Kjeld Esbensen*“ – begyndte hun, efter at have trukket en stol hen til bordet, sat sig på samme, og lavet sit strikkesæt til rette – „har været naboer, siden jeg kom i gården, *Kjelds Esben* og vores *Cecil* blev gode venner, inden nogen vidste det. Vor mand var ikke meget glad, og jeg ikke heller, for *Esben* havde ikke stort, og hans fader slet intet. Men vi tænkte alligevel, at tøsén skulle have været klogere, end at lægge sig efter sådan en grøn dreng. Han løb rigtig nok omkring med lidt hoser, og tjente et par skilling; men hvor langt skulle det række? Så kom de og bejlede: vor mand sagde nej – som ikke sært var

forstå: afvis

aparte: mærkelig, anderledes på en afvigende måde

binde: strikke

spurgt: hørt

storagtig: hoven, dvs. for fin til at spise måltidet

genvordighed: vanskelighed, problem

tungsindig: nedtrykt, deprimeret

kjerte: kærede, „det brød vi os ikke om“

lod (præsten) lyse: tidligere skulle et giftemål bekendtgøres af præsten tre søndage fra prædikestolen

skælnsstykke: spøg

bindehose: strikkestrømpe

uldnøglet: garnnøglet. På den tid fastgjorde man garnnøglet på skulderen, så man frit kunne bevæge sig omkring, mens man strikkede

tråd: her: sammenhængende hændelser, et ordspil, jf. udtrykket „historiens røde tråd“

fornam: fornemme, mærkede

– og dermed drog *Esben* ad *Holsten* til. Vi fornemmede nok at *Cecil* blev lidt *tungsindig*; men det *·kjerte* vi os ikke efter; „hun glemmer ham vel“ sa’ vor mand, „når den rette kommer.“ Det varede heller ikke længe inden *Mads Egelund* – jeg ved ikke, om De kender ham? Han bor ellers et par mil herfra, han kom, og bejlede med en gældfri gård og tre tusind daler på rente. Det kunne nok gå an. *Michel* sagde straks ja; men *Cecil* – Gud bedre! Hun sagde nej. Så blev manden vred, og holdt hus med hende. Jeg syntes nok, han var for hård; men den salig mand ville helst råde sig selv; og derfor gik også han og *Madses* fader til præsten og *·lod lyse*. Det gik godt to søndage; men den tredje, da han sagde: „Har nogen noget derimod at sige,“ rejste *Cecil* sig i stolen, og råbte: „Det har jeg; der er lyst tre gange for mig og *Esben* i Paradis.“ Jeg tyssede på hende; men det var for silde: ethvert menneske i kirken havde hørt det, og så hen til vor stol – vi overgik jo en stor skam! – Endnu tænkte jeg ikke endda på, at hun var gået fra forstanden; men inden præsten var kommet ned af prædikestolen, begyndte hun igen at remse op om *Esben* og Paradis, om brudekjole og brudeseng, og hist op og her ned, det første var det sidste, og det sidste det første. – Vi måtte med hende ud af kirken. Salig *Michel* skændte vel på hende, og sagde: at det var hendes *·skælnsstykker*; ja Gud hjælpe os for *skælnsstykker*! Det var hendes ramme alvor; *tåbelig* var hun og *tåbelig* blev hun.“

Her lod fortællerinden *·bindehosen* synke i skødet, tog *·uldnøglet* fra den venstre skulder, drejede det nogle gange og be-kikkede det på alle sider. Men hendes tanker var andensteds henne: efter et par minutters ophold trykkede hun *nøglet* ind imod begge øjnene, hang det atter på sin hægte, og satte *strikkepindene* i hurtig bevægelse, idet hun således sammenknyttede den sørgelige *·givenheds afrevne ·tråd*.

Al hendes tale gik ud på, at hun var død og kommet i Paradis, og der skulle hun giftes med *Esben*, så snart han også var død, og det blev hun ved med både nætter og lyse dage. Salig *Michel* *·fornam* da, hvordan det hang sammen: „Det er Guds gerning“ sagde han „hans vilje kan ingen modstå;“ men det gik ham nær

alligevel og jeg ved nok, hvor mangen god time jeg har lagt i min seng og grædt, når alle de andre var til ro. Sommetider kom det mig for, det havde været bedre, om de to unge folk var kommet sammen: „kan hænde sig“ sagde vor mand; „men
5 det skulle nu ikke være.“

I det første par måneder var hun slem uregerlig og vi døjede hårdhed med hende; siden faldt hun noget til rolighed, snakkede kun lidt; men sukkede og græd alt imellem. Ingenting ville hun bestille, for „i Himmerig“ sagde hun „der er det hellighed
10 hver dag.“

„Sådan gik der såvel et halvt år hen; og det var for det meste dobbelt så længe siden *Esben* var draget ud i sønden, og ingen havde spurgt noget fra ham hverken godt eller ondt. Da hændte det sig en dag allerbedst som vi sad her, salig *Michel*
15 og *Cecilie* og jeg, at *Esben* tren ind ad døren. Han var kommet lige fra rejsen, havde ikke været ved sit eget hjem, og vidste ikke heller hvordan her stod til, indtil han kastede sine øjne på pigen: så kunne han nok se at det var ikke rigtigt fat. „Du tøver længe“ sagde hun, „Brudesengen har stået opredt over
20 år og dag; men sig mig først: er du død eller levende?“ „Herre Gud, *Cecil!*“ sagde han, „Du kan jo vel se, at jeg er levende?“ „Det var skade“ svarede hun „for så kan du ikke komme ind ad Paradisets dør. Stræb at lægge dig til at dø så snart du kan! Thi *Mads Egelund* går og lurur på, om han ikke kunne komme først.“
25 „Det er en mådelig tilstand“ sagde han: „*Michel! Michel!* I har gjort stor uskel imod os. Jeg er mand nu på fem tusinde daler såvel: Min morbror ude i Holsten er død ugift, og jeg skal arve ham.“ „Hvad for noget?“ sagde vor mand „det var skade, vi ikke vidste det lidt før; men giv dig stunder! Pigen kan vel komme
30 sig endnu.“ *Esben* rystede på hovedet, og gik hen til vor datter, for at give hende hånd: „*Cecil!*“ sagde han „snak nu fornuftig! Vi er jo levende begge to, og når du vil være rimelig, så giver dine forældre deres minde til, at vi må få hinanden.“ Men hun smed begge hænderne om på ryggen, og råbte „Vig bort
35 fra mig! Hvad har jeg med dig at gøre? Du er et menneske, og jeg en Guds engel.“ Da vendte han sig om, og stak i at græde

tren: trådte

mådelig: ringe

uskel: uret

(give sit) minde:
tillade

ret bitterlig: „Gud forlade jer, *Michel Kræsen!*“ sagde han, „hvad I har gjort imod os to syndige mennesker!“ „Giv dig tilfreds!“ sagde vor mand, „det kan blive godt. Læg dig nu her i nat, og lad os så se hvad hun siger i morgen.

græsseligste: værste

linde: lette, dvs. at tordenvejret var drevet over

overstue: storstue, stadsstue

5 „Det var aften, og der trak et strengt vejr op med torden og lynild, det græsseligste jeg nogen tid har kendt – ret som verden skulle forgå. Så blev *Esben* da til sinds at slå sig til ro hos os, og så snart vejret lindede, lagde han sig i overstuen. Vi andre gik også til sengs; men jeg kunne længe høre igennem
10 væggen, hvordan han sukkede og græd; jeg tror også at han bad til Gud i himlen. Endelig faldt jeg også hen. *Cecil* lå og sov i den alkove lige over for *Michels* og min her.“

bares mig for: gik op for mig

„Det kunne vel være en times tid eller noget mere over midnat, da jeg vågnede. Det var stille udenfor, og månen skinnede
15 ind ad vinduet. Jeg lå og tænkte på den elendighed, som var overgået os; jeg tænkte mindst på, at det var sket, som jeg nu skal fortælle jer. – Det kom mig for, at det var så roligt henne hos *Cecil*; jeg kunne slet ikke høre, hun drog sin ånde; ikke heller fornemmede jeg mere til *Esben*. Det bares mig for, at det
20 ikke var rigtigt. Jeg listede mig ud af min egen seng og hen til *Cecils*. Jeg kikkede derind, jeg følte efter hende; men hun var der ikke. Nu blev jeg urolig i mit sind, sprang ud i køkkenet, og tændte lys, og dermed gik jeg op i overstuen. Å Gud hjælp os nådelig og vel! Hvad så jeg der? Hun sad i *Esbens* seng, og
25 havde lagt hans hoved i sit skød; men da jeg så nøjere til, var han så bleg som et lig; hans ansigt, og lagnerne var røde af blod. Jeg gav et skrig af mig, og segnede om på jorden; men *Cecil* vinkede ad mig med den ene hånd, og klappede hans kind med den anden. „Tys! Tys!“ sagde hun „nu sover min kæreste den
30 søde søvn. Lige så snart som I har begravet hans legeme, bærer englene hans sjæl til Paradis, og der skal så vort bryllup stå med stor herlighed og glæde.“ – Ak! ak! du milde Gud og fader! Hun havde skåret halsen over på ham – den blodige ragekniv lå på gulvet uden for sengen.“

ragekniv: barberkniv

35 Her skjulte den ulykkelige enke ansigtet i sine hænder, og græd bitterligen, mens forfærdelse og smerte sammenknugede

mit bryst. Endelig kom hun til sin vante fatning, og vedblev som følger:

„Der blev en stor ynke og jammer både her og til *Esbens*; men gjort gerning står ikke til at ændre. Da de kom kørende med
5 ham til hans forældre – de tænkte, at han var vel forvaret ude i Holsten – ja, da blev der en skrigen og en skrålen, som gården skulle have faldet. Han var en skikkelig karl, og nu kommet til så stort middel og rigdom, og måtte alligevel så ynkelig dø i hans unge alder, og det for hans kærestes hånd. – Salig *Michel*
10 kunne heller aldrig glemme det; han blev ikke mand siden. Et par måneder efter blev han liggende syg, og så tog Vorherre ham fra mig.“

„Den selv samme dag, som han blev jordet faldt *Cecil* i en dyb søvn, og sov såmænd tre ætmål ud i et. Da hun vågnede,
15 var hendes forstand kommet tilbage. Jeg sad ved hendes seng, og ventede, at Vorherre skulle løse op for hende. Men allerbedst som hun lå, drog hun et dybt suk, kastede sine øjne på mig, og sagde: „Hvorledes er det fat? Hvor har jeg været? Jeg har haft en underlig drøm: det kom mig for, jeg var i himmerig, og *Esben*
20 hos mig. – Herre Gud, mor! Hvor er *Esben*? Har I ikke hørt fra ham, siden han drog ad Holsten?“

Jeg vidste ikke ret, hvad jeg turde svare. Nej – sagde jeg – vi ved ikke stort om ham. Hun sukede! „Hvor er far?“ spurgte hun så. Din fader har det godt – svarede jeg – ham har Gud
25 taget til sig – da græd hun. „Mor! Lad mig se ham!“ sagde hun. Det kan du ikke barn! – svarede jeg – for han er jo i jorden. „Gud bevare os!“ skreg hun, „hvor længe har jeg da sovet?“ – Heraf mærkede jeg, at hun ikke selv vidste, i hvad tilstand hun havde været. „Har I vækket mig, mor! sagde hun igen „har
30 I ingen tjeneste gjort mig: jeg sov så sødt; jeg drømte så dejligt; *Esben* kom hver nat og besøgte mig i skinnende hvide klæder og med en rød perlekrans om hans hals!“

Her faldt den gamle atter hen i tungsindige tanker, og først efter nogle dybe hjertesuk tog hun atter ved.

35 „Det stakkels barn havde da fået sin forstand tilbage; men Gud ved, om det var bedre for hende. Hun var aldrig glad, men

ætmål: døgn, 24
timer fra kl. 12
til 12

altid stille bedrøvet, talte ikke uden når hun blev adspurgt, og passede sit arbejde meget flittigt. Hun var hverken syg eller frisk.

fjerdingårs tid:
kvart år

Det spurgtes da snart heromkring i nabolaget, og et fjerdingårs tid efter kom *Mads Egelund*, for at bejle til hende anden gang. Men hun ville ikke vide af ham at sige, hverken for lidt eller for meget. Da han nu fornemmede, at hun slet ikke kunne lide ham, blev han studsigt, og fik ondt i sinde. Jeg, og folkene, og alle de, der kom her, passede bestandig nøje på, at vi ikke lod falde det mindste ord om, hvordan hun selv i hendes afsindighed havde undlivet den stakkels *Esbén*; og hun tænkte vel også, at han enten var død eller gift derude i sønden. – En dag, som nu *Mads* er her, og trænger stærkt på hende, om at give ham ja, og hun så svarer, at hun hellere ville dø, end giftes med ham: siger han rent ud, at han slet ikke var så hægen for en, der havde skåret halsen over på sin første kæreste; og dermed fortæller han hende det hele, som det var tilgået. Jeg står ude i køkkenet og hørte det så halvt om halvt. Jeg slænger hvad jeg har i hånden, springer ind, og råbte til ham: *Mads! Mads!* Gud forlade jer! Hvad er det, I gør? Men det var for silde: hun sad på bænken så bleg som en kalket væg, og øjnene stod stift i hendes hoved. „Hvad gør jeg?“ sagde han „jeg siger jo ikke andet, end hvad sandt er; det er bedre, hun får det at vide, end at holde hende for nar, og lade hende gå og vente efter en død mand hendes hele livstid. – Farvel! Og tak for mig!“ – Han gik; men hun var igen faldet tilbage, og får vel aldrig hendes forstand mere i dette liv. I ser selv, hvorledes hun er: al den tid, hun ikke sover, synger hun den vise, hun selv har digtet, dengang *Esbén* drog til Holsten, og bilder sig ind, at hun spinder på brudelagterne. Ellers er hun dog rolig – Gud ske lov! Og gør ikke det mindste kræ fortræd: men vi tør alligevel ikke slippe hende af sigte. Gud se i nåde til hende, og løse snart op for os begge to!“

hægen: tilbøjelig til

løse op: Gud vil give hende lov til at dø (fra den pine)

Idet hun talte de sidste ord, kom den ulykkelige ind med sin ledsagerske: „Nej!“ sagde hun, „i dag er han ikke at se; men i morgen har vi ham vist. Jeg må skynde mig, om jeg skal blive

færdig med lagnerne.“ Hun satte sig hurtig ned på sin lille halmstol, og med hænder og fødder i rask bevægelse, istemte hun atter sin klagesang. Et langt, dybthentet suk gik hver gang forud for omkvædet:

5

„Den største sorg i verden her,
er dog at skilles fra den man har kær.“

Hendes skønne blege ansigt sænkede sig da ned mod barmen,
10 hænder og fødder hvilte et øjeblik; men snart og skyndsomt rettede hun sig atter i vejret, istemte et andet vers, og satte skyggerokken i gang.

I tungsindige tanker vandrede jeg tilbage; min sjæl havde an-
taget ørkens farve. Min fantasi var ene ·sysselsat med *Cecilie* og
15 hendes rædsomme skæbne. I hvert et fjernt luftbillede troede jeg at se hosekræmmerdatteren, hvorlunde hun sad og spandt, og rokkede, og slog ud med armene. I ·hjejls sørgmodige fløjten, i den enlige hedelærkes ensformige klagetrille hørte jeg kun de sørgeligsande, af så mange tusinde sårede hjerter
20 dybtføjte ord:

sysselsat: beskæftiget

hjejl: hedeugl

„Den største sorg udi verden her,
er dog at skilles fra den, man har kær.“

